

OPOŽDĚNÉ VZPOMÍNKY

ONLINE LEKCE

PROJEKT *SDÍLENÁ ZKUŠENOST. OPOŽDĚNÉ VZPOMÍNKY A PAMĚŤ
20. „STOLETÍ VALEK“ VE VZDĚLÁVÁNÍ*

Schola Fidentiae - Škola s(ebe)vědomí, z.s.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vzdělávací cíle:

- žáci se seznámí s pramenem tzv. oral history
- žáci přemýšlejí o svých postojích a hodnotách
- žáci si rozvíjejí a doplňují své znalosti o průběhu šoa
- žáci přemýšlejí o souvislostech traumatických dějinných událostí a současnosti
- žáci jsou motivováni k četbě knihy

Doba trvání: 90 minut

Cílová skupina: 8.-9. třída ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií

Realizátor:

Schola Fidentiae - Škola s(ebe)vědomí, z.s.

Projekt finančně podporují:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Průběh lekce: Fáze evokace a naladění

Je vhodné si třídu uzpůsobit do kroužku s lavicemi na okraji třídy.

Místa si vymění ti, kdo:

- jsou zvědaví na dnešní lekci
- na které se někdo dneska usmál
- mají sourozence
- mají domácí zvíře
- znají někoho, osobně nebo na základě četby, filmu..., kdo zažil druhou světovou válku
- se setkali s pamětníkem (války, padesátých let apod.)
- mají rádi historii, dějepis
- čtou rádi knížky o historii
- poslouchají rádi vzpomínky (prarodičů, rodičů, na youtube...)
- narodili se v Praze
- to zná v Praze

Výroky dávejte podle svého uvážení, zde uváděné výroky berte jako inspiraci.

Klíčové otázky:

- ❑ K čemu jsou nám vzpomínky?
- ❑ Často slyšíme, že o tragických událostech minulosti se má učit, „aby se to neopakovalo“. Podle čeho poznáme, že k opakování směřujeme?

- Klíčové otázky je dobré promítnout na tabuli
- Vyzvěte žáky, ať hledají na otázky odpovědi, a to buď formou brainstormingu nebo ve skupinkách po 3-4
- Odpovědi zapisujte na tabuli/flipchart

Metodická poznámka: Otázky jsou návrhem, zejména druhá otázka je složitá. Přizpůsobte klíčové otázky věku a připravenosti svých žáků. Klíčové otázky provádějí žáky celou lekcí, na konci se k nim v rámci reflexe vrací.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Metodická poznámka:

Navržené otázky jsou pouze jednou z možných cest, můžete si vymyslet vlastní otázky přizpůsobené vaší třídě, použít jen některé. Zpravidla budete reagovat na vznesené dotazy a zároveň si diskusi uzpůsobíte času, který máte k dispozici. Pokud chcete, aby se častěji aktivně zapojovalo více žáků než při společné práci v kroužku, rozdělte u některých ukázek žáky do skupinek po cca 4 a nechte je nalézat odpovědi společně. Pro živější žáky, kteří potřebují aktivity, můžete zařadit vytváření živých obrazů na vybrané scény z příběhu.

Jednotlivé úryvky četby doporučujeme vytisknout a rozstříhat a svázat je do sešitku, který budou mít žáci/dvojic žáků k dispozici celou dobu lekce.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č. 1: (s. 11-12 v knize)

Léta, o nichž zde hodlám vyprávět, už vešla do dějin. Stala se minulostí. Většina lidí, na které vzpomínám, už dávno nežije. Proto bych si mohla vymyslet něco, co by zvýšilo zajímavost líčeného, vždyť oponenti tu nejsou. Ale nechci popouštět uzdu fantazii. Konec konců, stalo se toho tolik, že by líčení postačilo na víc lidských životů, hlavně to smutné a tragické.

Chci však popsat jen to, co mi zůstalo v paměti, alespoň tu hrstku vzpomínek, co se mi jeví jako sen nebo daleká odezva vzdáleného dětství, ale také událostí, které provázely mládí a léta dospělosti. Za téměř osmdesát let se událo mnohé – mně, ve mně, kolem mě a ve světě kolem nás.

Přišla jsem na svět na Vánoce roku 1930, v Praze, v překrásném evropském městě, v demokratické zemi a do šťastné rodiny. Rodiče mi dali jméno Evelina, ale většinou mně všichni říkali zkráceně Eva.

Když mi byly asi tři roky, přestěhovali jsme se do moderního čtyřpokojového bytu na Letnou. V tomto pěkném bytě jsme zůstali, moji rodiče, starší sestra Líza a já, až do roku 1939. Ještě o tom bude řeč.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora – pokládáné celé třídě sedící v kroužku:

- Co se dozvídáme o autorce těchto řádků? (věk, důvod psaní vzpomínek, charakter, kde se narodila, jak se jmenovala...)
- Co by se mohlo dít dál?

videoukázka: <https://www.pametnaroda.cz/cs/merova-evelina-1930> (Kanárek nebezpečný pro Třetí říši)

- Dozvěděli jste se o Evě něco nového?
- Mění to nějak vaše uvažování o příběhu?
- Co nemohla Eva pochopit?
- Jak to chápete vy?
- Představte si jedenáctiletou Evu, které se děje to, o čem píše. Na co byste se jí chtěli zeptat. (příprava na besedu. Možná tam někdo může být s nějakou drobnou rekvizitou, jakože v roli Evy, a jen vždy poděkuje za otázku, někdo jiný je píše. S tím, že na některé otázky odpoví kniha, na některé by případně mohla Eva.)

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č. 2: (s. 29–30 v knize)

Bylo překrásné léto roku 1942. Bylo mně jedenáct a půl, odcházeli jsme z domova. Rodiče zabalili jen to nejnnutnější. Do povolených padesáti kilo se musely vejít teplé věci, byť rodiče doufali, že do zimy „pro tentokrát“ všechno skončí, zásoby jídla, vařič na suchý líh, ložní prádlo, spací pytle, které jsme si předem nechali ušít z dek, a ještě mnoho dalších potřebných věcí.

V šest hodin ráno jsme se pěšky vydali přes Hlávkův most na shromaždiště v Holešovicích. U vchodu do nízké budovy poblíž Veletržního paláce jsme se rozloučili s našimi známými, kteří nás vyprovázeli, s nimi i se svobodou, jakkoliv už velmi okleštěnou.

Přišli jsme do velkého sálu s betonovou podlahou, kde se mělo rozmístit tisíc lidí – tolik jich tehdy do našeho transportu s označením AA1 bylo zařazeno. Měla jsem transportní číslo 455. V sále byly na podlaze křídou nakresleny čáry, mezi nimi si každý měl najít své místo, umístit tam svůj kufr, ve dne zde posedávat a v noci spát.

V té ponuré místnosti jsme natěsnáni jeden na druhém strávili tři dny. Několikrát sem přišli esesmani, které jsme museli zdravít v pozoru, muži se smeknutými čepicemi.

Dne 2. července brzy ráno nás čeští četníci odvedli na nádraží Holešovice-Bubny. Bylo časně jitro, ulice byly ještě liduprázdné. Asi nás neměl nikdo vidět. Čekal na nás obyčejný vlak, nikoliv dobytčák, kterým se Židé do Terezína dopravovali později. Cesta netrvala dlouho. Ale jak daleko se mi to zdálo!

Na místě nás očekával úplně jiný svět. Dodnes se divím, jak snadné je zajet do Terezína – a zase se vrátit do Prahy. Tenkrát se mi to jevilo jako nemožné, jako nekonečně vzdálené.

otázky lektora - pokládané celé třídě sedící v kroužku:

- Co jsme se dozvěděli?
- Kterému slovu či slovům jste nerozuměli?
- Co Evu potkalo a co jí čekalo?
- Co muselo být pro ní obzvlášť těžké?
- Byl někdo z vás v Terezíně? Jaké to tam bylo/co si z toho pamatujete? Víte, co se v Terezíně dělo za války?
- Co musela Eva a její rodiče nechat doma?
- Jaké pocity zřejmě zažívala Eva, jaké její rodiče?
- Představte si Evu ve vlaku, jede do Terezína, na co byste se jí chtěli zeptat?
- Jak šel asi Evin příběh dál? Proč si to myslíme/ co nás k takovým úvahám vede?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č. 3: (s. 35 v knize)

Začátky byly těžké nejen pro nás děti, ale zřejmě také pro naše betreuerky (čti: betrojerky). Jednalo se o mladé ženy, které neměly pedagogické vzdělání a jejichž praxe nebyla podložena zkušenostmi.

Do našeho kinderheimu (čti: kindrhajmu) přišly děti velice rozdílné, z různých společenských vrstev, z vesnic i z velkých měst, některé přijely s rodiči, jiné dorazily samy; rodiče už byli buď v jiných koncentračních táborech, nebo odjeli nelegálně do Palestiny v naději, že jejich děti přijedou za nimi, což se už nepodařilo.

Naše milé betreuerky (čti: betrojerky) se daly do těžké a namáhavé práce na stmelení našeho budoucího kolektivu. Také slovo kolektiv pro mě bylo nové. Naše vychovatelky si přály, abychom i v neradostných podmínkách Terezína vedly hodnotný a zajímavý život, něčemu se naučily, abychom se k sobě chovaly kamarádsky a tělesně i duševně se dobře vyvíjely.

Vedly nás k tomu, abychom se samy chtěly zdokonalovat po mravní stránce. Předsevzetí to bylo ušlechtilé, podmínky ovšem nebyly odpovídající: nedostatek místa, málo jídla a ve špatné kvalitě, naprosto nedostatečné hygienické podmínky. K tomu nacisté zakázali, abychom se učili. Betreuerky (čti: betrojerky) tudíž musely vyvinout hodně úsilí, odhodlanosti a obětavosti a zároveň i velkou míru pedagogického důvtipu, vynalézavosti i taktu, aby to, co si předsevzaly, mohly také uvádět v život.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora – pokládané celé třídě sedící v kroužku:

- Kterému slovu či slovům jste nerozuměli?
- Předpovídali jsme příběh tak, jak se odehrával? Co se naplnilo, co ne, co vás překvapilo?
- Proč “betreuerky” považovaly za důležité děti učit? Učili se děti rády?
- Učíte se vy rádi? Chybělo vám někdy, že jste se nemohli učit/chodit do školy?
- Proč podle vás nacisté zakázali, aby se děti v Terezíně učili?
- Jak by mohl být příběh dál? A co bychom si přáli, aby bylo dál?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č 4: (s. 69–70 v knize)

Ale přece jen tu byl někdo, kdo nás mohl utěšit – naše betruerky (čti: betrojerky). Na dětském bloku to byly Eva Weissová, a Zuzka Růžičková. Obě válku přežily a později jsme se znovu setkaly.

Opatrovnice pro nás organizovaly různé hry, často takové, které vyžadovaly přemýšlení a důvtip nebo dobrou paměť. Děti byly rozděleny na skupiny podle stáří. Výměnou za námi přicházeli vychovatelé z jiných skupin a vyprávěli nám obsahy knih.

Pepek Edelstein (čti: Édlišťajn) nám převyprávěl „První partu“ od Karla Čapka a následně jsme diskutovali o spravedlnosti ve světě. Také jsme zpívali revoluční písně, na slova jedné si ještě vzpomínám:

Roztočila se stroje kola a nová píseň zaznívá,

proletář proletáře volá a lepší život začíná.

To, co by jeden nedokázal, přivede v skutek vůle mas.

Dnes zní takové verše možná naivně, ale pro nás to byla píseň plná naděje. Doufali jsme v ni ještě? Věřili jsme, že i my máme ještě nějakou malou, ztenčující se naději?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora - pokládané celé třídě sedící v kroužku:

- Předpovídali jsme příběh tak, jak se odehrával? Co se naplnilo, co ne, co vás překvapilo?
- Je něco, co vás potěšilo?
- Proč děti diskutovaly o spravedlnosti ve světě?
- Představte si dvanáctiletou Evu v Terezíně -na co byste se jí ohledně života tam chtěli zeptat?
- Jak to asi bylo s Eviným příběhem dál?

videoukázka z rozhovoru s E. Merovou <https://www.pametnaroda.cz/cs/merova-evelina-1930> (Ve vlaku do Osvětimi jsem pochopila, že jsme prohráli) (video)

- bezprostředně naváže četba ukázky č. 5
- je také potřeba žákům doplnit vyprávěním chybějící mezeru v čase

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č 5: (s. 79 v knize)

Bylo mi to líto. Maminka se cítila špatně a přála si, aby ji vzali do nemocnice, říkalo se tomu „na revír“. Lékařka, Maďarka, o které se říkalo, že ani lékařka není, nakonec souhlasila, ale pod podmínkou, že si maminka nechá ostříhat vlasy. V našem příbytku byla jedna bývalá holička, jmenovala se Doris, a maminku chtěla ostříhat, dohola, jak zněl příkaz.

Ale během stříhání maminka zemřela. Na revír, kam si tak přála, od kterého si slibovala záchranu, se nedostala.

Tak jsem zůstala sama. Nemyslela jsem tenkrát na budoucnost, svůj další život jsem si neuměla představit. Rovněž nebylo jasné, zda nějaká budoucnost bude, dočkáme-li se konce války. A také jsme už neměly sílu přemýšlet o něčem jiném, než jak přežít den.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora - pokládáné celé třídě sedící v kroužku:

- Předpovídali jsme příběh tak, jak se odehrával? Co se naplnilo, co ne, co vás překvapilo?
- Co se tedy stalo?
- Kde asi došlo k tomu, co popisuje ukázka č. 5? Proč si to myslíte?
- Co nyní bude Eva dělat? Co podle vás může dělat?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č. 6: (s. 91 v knize)

Tyto dva, možná tři týdny cesty předurčily, aniž jsem to tušila, můj život na další desetiletí.

Mojsej Ionovič Mer, tenkrát major lékařské služby a šéf sanitního vlaku, se o nás ženy, které přežily několik koncentračních táborů a teď se ocitly v jeho vlaku, velice zajímal.

Tehdy to byl asi padesátiletý muž. Byl pomenší postavy, jeho oči zkoumavě hleděly zpoza brýlí. Byl vzdělaný, hovořil slušně německy. Mluvil hlavně s maminkami Anity a Marty, ale poté, co se dozvěděl o mém osudu, jsem ho zajímala já.

“Vezmu si tě s sebou do Leningradu,” říkával mi. Zpočátku jsem myslela, že je to jen legrace.

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora – pokládané celé třídě sedící v kroužku:

- Předpovídali jsme příběh tak, jak se odehrával? Co se naplnilo, co ne?
- Překvapilo vás něco, stalo se něco, co jste nečekali?
- Co udělal pan Mer?
- Na co byste se potřebovali či chtěli zeptat?
- Jak se bude příběh vyvíjet dále?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

Ukázka č. 7: *(str. 87 v knize)*

Když dnes vyprávím, hlavně mládeži ve školách u nás i v Německu, o hrůzách nacismu a o tom, jak snadné je učinit z lidí nelidské bestie, často se mě ptají, jestli jsem se na konci války radovala. Ovšemže jsem cítila radost. A obrovskou úlevu. Ale konec války jsem si představovala jinak.

Já jsem válku nevyhrála. Nebo přece?

Průběh lekce: Řízené čtení kombinované se čtením s předvídáním

otázky lektora – pokládané celé třídě sedící v kroužku:

- Jak prožívala Eva konec války?
- Jak si asi představovala konec války?
- Cítila, že válku vyhrála? Vždyť stála na straně vítězů...
- Chtěli byste se Evy na něco zeptat, kdybyste mohli?

Reflexe:

pro 2. stupeň

- a) psaní dopisu Evě (může být předáno - může zahrnovat i to, na co bych se chtěl Evy zeptat, co si z četby odnáším pro sebe tady a teď)
- b) Doporučení budoucímu čtenáři ve formě dopisu: Milý čtenáři,...
- c) po samostatné práci nabídnout všem, zda to někdo chce přečíst nahlas; možné také shrnout v kolečku: co byste k tomu chtěli na závěr říci
- d) krátká varianta: v kroužku dobrovolně Než odejdu, chtěl/a bych říct...

Formou **tzv. tiché diskuse** - na papírech ve 4 rozích třídy jsou umístěné papíry s výroky (na každém papíru je jeden), každý může ke každému výroku něco napsat nebo i okomentovat, co napsali jiní; na závěr může lektor vyzvat všechny, zda chtějí něco sdílet, zda je něco zaujalo, co by ještě chtěli říci.

4 výroky:

- a) “To, co jsme zažili, už kromě nás, pár pamětníků, nikdo neví. Proto je třeba vyprávět náš příběh. I když víme, že spousta z těch strašných věcí je nesdělitelná. Protože i ten nejpozornější posluchač je omezen mírou vlastní zkušenosti. Šílenství genocidy se od určité hranice vymyká lidskému chápání. A přece vše do chodu uvedli lidé. Proč si tedy myslíme, že se historie nemůže opakovat?”
- b) “Já jsem válku nevyhrála. Nebo přece?”
- c) “Na fotkách byli neznámí krásní lidé, kteří odpočívali u jezera, procházeli se po mně známém pražském mostě, byly tam roztomilé děti s hezkými hračkami, a v novinových člancích hrozná vyprávění o vyhnání a usmrcení miliónů lidí. Byla jsem v šoku.” Irina Najmark, dcera Evy
- d) “Musela jsem svůj příběh napsat, ač nejsem spisovatelka, protože jsou to fakta a události, o kterých neví nikdo jiný než my, svědkové času a šílené doby.”

cena: 200,- Kč za kus

objednávky na

info@skolas.eu